

crkva u svijetu

PANORAMA

CRKVA U DOMOVINI CERVANTESA

R. Arrieta-A. Henares del Moral-M. Karađole*

Vjera u španjolskom narodu

Španjolska ima 35.971.000 stanovnika; od toga je oko 3 milijuna izvan zemlje: 2 u Latinskoj Americi i 1 milijun po Evropi, najviše u Francuskoj (550.000). Statistički podaci prema FOESSA pokazuju da se gotovo svi Španjolci kršteni — 96%, a barem ih polovica redovito i iz uvjerenja prakticira katoličku vjeru. Kršćanska prošlost se očituje u društvenoj strukturi i svakidašnjem životu španjolskog naroda tako da veliki dio Španjolaca zauzima neki kršćanski stav, barem humanistički, ako to nije čisto vjerski. Razni su faktori imali u tome svoju ulogu, npr. stoljetna borba za oslobođenje od Maura, a i neprestani nadzor velikih inkvizitora (45), počevši od Torquemada (1420—1498) do prestanka inkvizicije u Španjolskoj 1834. g. koja je bila odviše pristrano i prikazivana i ozloglašena.¹ Ima također nešto protestanata, oko 32.000; oni su raznih konfesija. Židova je oko 7.000 i muslimana 1.000.

Pretkoncilaska i pokocinlska Crkva

Za pretkoncilsku Crkvu bio je značajan monopol nad narodnom religioznošću u društvu na prijelazu iz zemljoradnje u industriju. Bio je to

* Ovaj je prikaz izrađen zajedničkom suradnjom časne sestre Rosyje Arrieta iz Marijine družbe, svećenika Angela Henaresa del Moral i Mladena Karađole. Preveo ga je sa španjolskoga i popratio bilješkama M. Karađole.

¹ Up. Bartolomé Bennassar, *L'Inquisition espagnole, XVe—XIX siècle*, Paris, Hachette, 1979, str. 402.

Auktor zabacuje Inkviziciju jer je uništila autentično slobodno djelovanje i slobodnu kreativnost u intelektualnom životu. Zbog nje je u Španjolskoj nestalo vjerske slobode. No pokušava je objektivno ocijeniti i kaže da je bila djelotvornija i pravednija u sudu nego druge građanske jurisdikcije.

istodobno i »brak« između Crkve i Države. Drugi vatikanski koncil bio bi manje zlo. — Trebalo je svakako sačuvati nacionalni katolicizam... Taj se mentalitet mnogo promijenio u pokoncilskoj Crkvi u Španjolskoj. Crkva se shvaća kao Božji narod. Postoji i neka kritika na račun hijerarhije. Zabacuju se trijumfalizam i privilegiji. Dopusća se politički pluralizam.

Koncil je pomogao da se osnuje *Španjolska biskupska konferencija* i razgranato organizira u 15 komisija. Biskupi su već 1965. g. prije IV. zasjedanja II. vatikanskog koncila o tome objavili prvu zajedničku izjavu. Dvanaestogodišnji rad Biskupske konferencije, nakon 25 kolegijalnih zasjedanja, može se ukratko prikazati u dva razdoblja.

Prvo po redu razdoblje 1966. do 1971. s predsjednicima msgr Quiroga Palacios i msgr. Morcillo. Osnovna karakteristika bi bila: kriza apostolskih pokreta i uloga laika u vremensko-gradanskom području.

To se razdoblje završava zajedničkim zborom biskupa i svećenika 1971. g. Bilo je 77 biskupa, 171 svećenik, što su predstavljali 64 biskupije, i 117 uzvanika. Raspravljalo se o ljudskim pravima u Španjolskoj, o ulozi Crkve i svećenika, o odnosima Crkve i Države, pastoralnom radu, zadaći laika, auktoritetu u Crkvi, o duhovitosti svećenika i njihovu odgoju. Sve to odražava razvoj španjolske Crkve u pokoncilskom periodu, njezin proces demokratizacije i osvijećenje laika u odgovornosti za život Crkve. Nejasno je zašto je Sv. kongregacija za kler nastojala spriječiti biskupe da provedu zaključke toga zbora.

Drugo razdoblje od 1972. do 1979. g. s predsjednikom msgr. Enrique y Tarancón.² Bio bi to prijelaz biskupskoga postupka suzbijanja na dopuštanje. Među biskupima vlada koncilski duh. U tom se razdoblju mogu razlikovati dvije faze: prije smrti generala Franca i poslije njega.

Između 1972. i 1975. g. bilo je dosta napeto u odnosima Crkve i Države. Svećenici su bili optuženi da se miješaju u politiku i napadaju državne vlasti. Trebalo je plaćati globe zbog propovijedi. Uređen je poseban zatvor isključivo za svećenike u Zamori koji su osuđeni zbog političkih prijestupa. I dva biskupa msgr. Anoveros i msgr. Iniesta bili su na putu da budu prognani iz zemlje zbog politike. Komisija *Justicia y Paz* — Pravda i Mir snažno se založila za amnestiju. Sistematski se tražilo da se dokine smrtna kazna i prestane s pogubljenjima.

Između 1975. i 1979. g. dosta se promijenilo. General Franco je umro 20. XI 1975. Kralj se odriče povlastice da imenuje biskupe, a Crkva se odriče posebne ovlasti. Postizava se prva djelomična promjena u konkordatu. Osnovne zajednice — las Comunidades de base razvijaju veliku aktivnost. U Crkvi se zahtijeva da se pomiluju politički zatvorenici. Kler dobiva povišicu plaće i socijalno osiguranje. Mnogo se govori o ljudskim pravima i o tom kako da se pomire i usklade velike napetosti između različitih struja unutar nacionalnoga teritorija.³ Traži se novi Ustav.

² Neka Španjolka, odražavajući stav reakcije, reče da će msgr. Enrique y Tarancón visjeti na stupu zbog promjena što ih je uveo, ako se situacija povrti na staro.

³ Katalonija je dobila »nutarnju samostalnost«. Sada se očekuje da Madrid također dađe »kulturno-unutrašnju samoupravu« Baskima. Zenidba (1469. g.)

Biskupske konferencije su bogate sadržajem. Na dnevnom redu je unutrašnja promjena u Crkvi; dosta se vremena posvećuje društvenim, ekonomskim i političkim prilikama u zemlji koje utječu na kršćanski život i oblikuju sliku o Crkvi. Biskupi računaju s političkom razboritošću naroda i ostavljaju slobodu na tom području. U pastoralnim smjernicama se oslanjaju i ograničuju prilično na koncilsku i papinsku nauku, ali ne zabranjuju napredne svakodnevne pokušaje.⁴ Srednja je dob biskupa 58 godina i trećina ih je posvećeno poslije Koncila.

1970. godine bila je učinjena anketa o španjolskom kleru i proučavanje je doseglo vrhunac za zajedničkoga zbora 1971. Pošto je zbor završio, kler se radikalizirao, oslanjajući se na pravne formulacije, na području pastoralnoga rada i liturgije, društvenoga i političkog pregnuća. Na jednoj strani su bila svećenička bratstva, konzervativna i usmjerena prema nacionalnom katolicizmu, a na drugoj svećenici što su radili u osnovnim zajednicama, među prosocijalističkim kršćanima i u komisijama »Pravda i Mir«. Nacionalno tajništvo za kler bilo je praktično uklonjeno i lišeno unutrašnje vitalnosti.

Kler se našao u procesu promjene. Prebrodio je jaku krizu zadnjih godina i sada poprima svoju novu fizionomiju. Pastoralni rad se razgranao, postao otvoren i pročišćen, osjetljiv za društveno unapređenje. Prestao je biti »policija u službi morala«, zaokupio se životom i svjedočenjem za Evanđelje da bi se odatle porodila nutarnja i vanjska sloboda. Novi ministriji, pojava zajednica u kojima sudjeluju laici, što omogućuje da dozrije i da se ostvari obnoviteljska akcija — sve je to promijenilo sliku o španjolskom kleru koji se sociološki smjestio na ulazu u srednju klasu, odnosno u srednju, nižu i siromašniju.

Ta kvalitativna promjena klera izaziva kvantitativnu. Vjerska kriza, povezana s društvenom i političkom u zemlji, stvara opću krizu vrijednosti koja se posebno odražava na svećenička zvanja. Treba spomenuti da je broj svjetovnih i redovnih svećenika gotovo ostao isti od 1970. do 1976. g. kako pokazuju statistike prema vatikanskim podacima.

	1970.	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.	1976.
Bisk. sveć.	24.881	24.749	24.530	24.151	23.381	22.983	22.913
Red. sveć.	10.638	10.832	10.830	10.668	10.544	10.544	10.450
UKUPNO	35.519	35.581	35.360	34.819	33.925	33.556	33.363

Ferdinanda II. iz Aragonije s Izabelom iz Kastilije doprinijela je da su se ujedinili španjolske državnice i oslobodili zemlju od Maura. Otkriće je Amerike utrlo put k Carstvu gdje sunce nije zalazilo. Bio je uveden centralizam koji je u ovom ili onom obliku ostao do sadašnjih pokušaja demokratizacije iza Francove smrti. Španjolska je biološki, kulturno, jezično, ekonomski i politički heterogena. Ne treba li sada izgraditi iskreno i stvarno novu Španjolsku, demokratsku i decentraliziranu koja će poštovati razlike i u općem dobru promicati sve, priznavati prava svih? Nacionalni katolicizam frankističke ere ne donosi rješenje, ima samo svoju muzejsku vrijednost.

⁴ Up. Karl Rahner, *Strukturwandel der Kirche als Aufgabe und Chance*, Freiburgim Breisgau, Herder-Bücherei, 1972, str. 446.

	1970.	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.	1976.
Bisk.							
m. sjem.	13.371	13.885	13.885	13.674	13.077	12.161	10.820
Red.							
m. sjem.	15.807	10.677	10.093	10.186	10.213	9.976	8.878
Bisk.							
bogosl.	3.581	3.098	2.809	2.371	2.090	1.900	1.829
Red.							
bogosl.	1.202	1.459	1.774	1.919	2.025	1.924	1.417
Stanovništvo u 1000	33.471	34.153	34.510	34.873	35.225	35.470	35.971
Svećenik 1 na stan.	942	960	975	1.001	1.038	1.057	1.078

Statistike o redovničkim zvanjima pokazuju da je Španjolska s visokim indeksom zvanja.

Broj redovnika stalno raste između 1952. i 1958. da bi postigao vrhunac u 1961. g. Zvanja su dolazila većinom iz seoske sredine. Broj je opao pošto se razvio proces urbanizacije i industrijalizacije, a istodobno su obitelji počele gubiti svoj utjecaj u društvu. Sada se situacija učvrstila. Važno je da su redovnici uključeni u pastoralni rad. Vode više od 600 župa. U školstvu vrše odlučujuću ulogu.

Iako se broj redovnica smanjio zbog istih razloga kao i svećenika, ipak ih je još mnogo: 81.382. Crkva nastoji posebno promicati njihova zvanja i preko njih je prisutna među siromašnima i napuštenima. Mnoge redovnice doživljuju Evanđelje zajedno s narodom.

I u pokondilskoj Crkvi župska je zajednica jedan od temeljnih oblika u kojem se izražava Crkva, živi u vjeri, ostvaruje zajednica i svetkuje tajna Isusove prisutnosti. Kako se život stalno mijenja, tako se i župa prilagođuje, raste i očituje u mnogim inicijativama i načinima. Značajno je za španjolsku župu da pojačava katehezu kao pripremu za sakramente. Najvažnije joj je da se oblikuje i obnovi kršćanski život. Župa izlazi iz svoje osamljenosti, traži druge župe u blizini da bi se zajedno vršio pastoralni rad. Više od polovice župa uspostavilo je župsko laičko vijeće koje je izvor dinamizma crkvenoga života, jer se brine na ekonomskom području i sudjeluje u liturgijskim i pastoralnim odlukama. Neke župe teško pronalaze laike za tu akciju. Jedna je od poteškoća također u okupljanju omladine. Nova crkvena duhovnost koja traži da Crkva bude u svijetu i za svijet, u stalnom međuodnosu, posebno se odnosi na župu kao crkvenu jedinicu. Kako je u stvarnosti? Ipak se osjeća problematika, nisu učinjeni značajni koraci prema rješenju.

Apostolski pokreti i zajednice kršćanskoga života

Laici su dosta aktivni u raznim pokretima i zajednicama u Crkvi.

Ima pokreta koji su nastali prije II. vatikanskoga koncila i sačuvali svoju vitalnost, npr.; Opus Dei, Cursillos de Cristiandad, Movimientos familiares. Oni promiču osobni kršćanski život pomoću klasičnih sredstava duhovnosti. Prošireni su među srednjim gradskim klasama.

Ima i novih pokreta koji naglašuju spontano priopćavanje vjerskog iskustva, vrijednosti zajednice, Svetog pisma i nezasluzeni značaj opravdanja. Njihove su pristaše među nižim građanstvom, studentima i u redovništvu. Oni se ne zanimaju za društvene reforme. Među tim pokretima bili bi važniji: Comunidades Neocatecumenales i Comunidades de la renovacion carismática.

Specijalizirani su pokreti Katoličke akcije pokreti laika za laike. Ističu ulogu laika u Crkvi na osnovu sakramenta krštenja, nastoje dati evanđeoski odgovor svim vremenitim problemima u sredini gdje djeluju. Bili su jedina opozicija koju je nekada frankistička vlada podnosila. Njihovi članovi pripadaju malograđanima na ljevici i novoj srednjoj klasi.

Vrijedno je spomenuti također specijalizirane pokrete Katoličke akcije, muške i ženske, za radnike: HOAC (Hermandad Obrera de Accion Catolica — Radničko bratstvo Katoličke akcije) i HOACF, za žene. Promiču vjernost Kristu u radničkoj klasi. Podižu centre za radnike. Njihov je osnovni stav: potpuno poštivanje svake osobe, služiti puku i raditi za Evanđelje među radnicima. Metoda im je da su utjelovljeni u radničkoj klasi, u zajednici sa siromašnima, da neprestano promiču radnički svijet i traže odgovore njihovim problemima.

Comunidades de Base — Osnovne zajednice se umnažavaju poslije II. vatikanskog koncila da bi se vjera odrazila u društveno-političkim prilikama. Traže među laicima pokretača. Hoće Crkvu jer je narodna i osloboditeljska; zabacuju hijerarhiju moći. Drže se zajednice dobara, solidarnosti i bratstva.

Na ljevici su i Comunidades Catecumenales diocesanias — Katekumenske biskupijske zajednice i Cristianos para el Socialismo — Kršćani za socijalizam.

Misionarski rad

Španjolska Crkva je po svojoj tradiciji misionarska. I sada ima 20.000 misionara po svijetu. Iako se umanjio broj redovničkih i svećeničkih zvanja, ipak je broj misionara ostao isti, čak se malo pomalo povećao zadnje tri godine.

Dvije biskupske komisije usklađuju misionarska nastojanja: Komisija za misionarsku suradnju i Komisija za migraciju.

Veći broj misionara, oko 15.000, u službi su u Latinskoj Americi, a manji drugdje po svijetu.

Crkva prati španjolske emigrante po Evropi, pomažući im duhovno i u njihovoj životnoj borbi. Osuđuje neopravdane razloge emigracije kada emigranti postaju »roba na tržištu što se uvozi i izvozi« povodeći se za hladnom ekonomskom računicom. Treba priznati Crkvi herojske žrtve i zasluge u radu za migrante, iako nije bilo dosta pripreme.

Žena u španjolskoj Crkvi

Žena je bila dugo odsutna u španjolskoj Crkvi. Malo pomalo je unišla u područje pastoralnog rada, u bazu, u mješovite ekipe gdje nikad nije

rukovodilica. Neke žene, gotovo uvijek redovnice, sudjeluju u nekim biskupskim komisijama, koje se brinu o redovnicama. Ako se izuzmu one što vode apostolske ženske pokrete i predsjednica Nacionalnog odbora Katoličke akcije, onda i nema žena u odgovornim funkcijama. Od nedavna su im otvorena vrata u pastoralni rad i dijeljenje sakramenata.

Crkva i nastava

Crkva ostvaruje preko kateheze izravno predanje svoje nauke. Ove je godine referendum o novoj Konstituciji teoretski zajamčio Crkvi da bude prisutna u nastavi u različitim svjetovnim centrima tako da su predavanja o katoličkoj vjeri obvezana u osnovnoj i srednjoj nastavi i od nedavno na sveučilištu. Osim toga, centri crkvene nastave obuhvaćaju više od polovice svih škola.

Sada je nastava jedan od važnijih problema s kojim se Crkva susreće. To je vrlo suvremen predmet za konstitucionalni referendum o pravu na vjerski odgoj, za ugovor Crkve i Države o nastavi i za novi zakon o vjerskoj slobodi koji će konkretnije odrediti novu situaciju. Stalna biskupska komisija postaje toga svjesna i upirući se na odgovornost što se pojavljuje u kršćanskoj savjesti pokušava ostvariti u španjolskoj katoličkoj zajednici da vjerska nastava prije zakonske činjenice, iako je uspostavljena kao redovna oznaka u centrima osnovne i srednje nastave, ne bude obvezna ni za učitelja ni za učenike. Sudjelovanje u njoj bit će učinak roditelja, kršćanskih odgojitelja i čitave zajednice vjernika dok djeluju slobodno i odgovorno.

Radi se o novoj situaciji koja će tražiti zajednički nastup svih biskupija i odgovor akademskih auktoriteta, jedinstveni tijek pripreme i kršćanskog poticanja profesora i kateheta, osjetljivost roditelja, da ispune svoje dužnosti i ostvare svoja prava na tom području: jednu autodefiniciju crkvenih centara i svjesnu odgovornost čitave kršćanske zajednice koja, pored toga što promiče vlastite tokove vjerskog odgoja, treba i nastavu u školama promatrati kao jednu metodu evangelizacije, uključujući je u crkveni pastoral.

Crkva i politika

Nužno je da Crkva potraži svoje mjesto u sadašnjem procesu političke promjene u Španjolskoj.⁵

Crkva kao takva nije prisutna u političkim strankama. Ne može se danas govoriti o nekoj specifičnoj kršćanskoj stranci. Postoje stranke koje su prilično slične »kršćanskim demokracijama« njemačkog ili talijanskog oblika. No danas se u toku sekularizacije i političkoga pluralizma, koji pruža građaninu razne mogućnosti, ne može reći: »Ovo je kršćanska stranka«.

⁵ Up. J. Kerkhofs S. I., *Les catholiques et la politique*, u *Pro Mundi Vita*, br. 73, 1978, str. 28—32.

Postoje neki crkveni organizmi koji se posebno osvrću na društveno-političko područje, npr. Tajništvo Pravda i Mir koje ovisi o jednoj biskupskoj komisiji. Zadnjih je godina zauzimalo stavove koji su ga doveli u sukob s vladom generala Franca.

Ima kršćanskih militanata u različitim političkim strankama na krajnjoj desnici i ljevici.

Ima i kršćana što su načinili vlastite grupe i igraju svoju političku igru. Na krajnjoj su desnici Guerrilleros de Cristo Rey — Ratnici Krista Kralja, a na krajnjoj ljevici su Cristianos por el Socialismo — Kršćani za socijalizam. Obje grupe upotrebljavaju kršćansko ime zbog određene taktike.

Hijerarhija se ne povezuje ni s jednom strankom. Pruža kriterije za orijentiranje, a, konačno, svaki kršćanin mora odlučiti za koju će stranku, pošto je pravilno oblikovao svoju savjest, i preuzeti vlastitu odgovornost u političkoj zajednici u sadašnjem času. Realizam je potreban. Lik Don Quijota spada u literarnu prošlost španjolskoga imperija i nema smisla da se nanovo utjelovljuje i skreće španjolski narod i Crkvu od pravoga puta u budućnost.